

אלא שיטו בנהר — שמה יפרוש נכספיה ותטבע, ויסתכן אם אין יודע לטוט. לפיכך סלקא דעתך — והלא ישב ולא למדו כלום! כאילו מלמדו ליסטות סמיךין דאין לו אומנות, וחסר לחמו — יך נפרשם דרכים וילקטס אם הנריות. — צוה אותו — ולא את שרה. מיחייב איהו — כשיגדל. אשכחן מיד

ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות (מקצוע). ויש אומרים: אף להשיטו במים כלומר ללמד אותו לשחות. ר' יהודה אומר: כל אב שאינו מלמד את בנו אומנות — מלמדו ליסטות (שוד). ותוהים על הלשון: ליסטות סלקא דעתך [ועולה על דעתך] הרי ודאי אינו מלמדו ממש ליסטות! אלא כך יש להבין: כאילו מלמדו ליסטות. שכיון שאין לבן מקצוע למחיתו עלול הוא להתפתות להיות שודר או רמאי. עד כאן דברי הברייתא, שהיא אישור לפירושו של רב יהודה על המשנה.

זרחה נאמר כן. אינו אלא לשון — שיהא מהיר זרין נדבה, ונוהג ממני והג לדורות. תיפדה תפדה כו' מר קרי ניה ספקה. ואיהי מגלן מיפקדא — איהי, אמו, מנין מנוסה לפדות את ננה? דכיון עשה שלא הזמן גרמא הוא — לא למעוטה. לפדות את עצמו — בכור, ולא פדלו אביו. ואיהי מגלן מיחייבה — נהי דאניה אינו פדוטה, דכתיב "בכור בניך", אימא פדה נפשה לכשגדל. דהא קרינן דהא, אלמא מנוה אנרל נמי רמיא. את עשה שאין הזמן גרמא היא! כל ס' כו' — האב הוא לפדות — שלא פדלו אביו.

ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות. ויש אומרים: אף להשיטו במים כלומר ללמד אותו לשחות. ר' יהודה אומר: כל אב שאינו מלמד את בנו אומנות — מלמדו ליסטות (שוד). ותוהים על הלשון: ליסטות סלקא דעתך [ועולה על דעתך] הרי ודאי אינו מלמדו ממש ליסטות! אלא כך יש להבין: כאילו מלמדו ליסטות. שכיון שאין לבן מקצוע למחיתו עלול הוא להתפתות להיות שודר או רמאי. עד כאן דברי הברייתא, שהיא אישור לפירושו של רב יהודה על המשנה.

ומעתה באים לדון בה לגופה. "למולו" מגלן [מניין לנו] שהאב מחוייב במצוה זו? ומשיבים: דכתיב [שנאמר]: "וימלא אברהם את יצחק בנו" (בראשית כא, ד). ומעירים: והיכא דלא מהליה אבוא [והיכן שלא מל אותו אביו] מיחייב בי דינא למימהליה [חייבים בית דין למול אותו] שחובה זו מוטלת על הכלל כאשר האב לא קיים אותה, דכתיב [שנאמר] "המול לכם כל זכר" (שם יז, י) כלומר שזו היא מצוה כללית, שאינה תלויה דווקא באב. והיכא דלא מהליה בי דינא [והיכן שלא מלו אותו בית דין] מיחייב איהו למימהל נפשיה [חייב הוא הבן למול את עצמו] כשמגיע לבגרות. דכתיב [שנאמר] "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (שם, יד). ועוד, איהי מגלן דלא מיחייבא [היא, האשה, האם, מניין לנו שאינה מחוייבת] למול את בנה? דכתיב [שנאמר] שם "וימלא אברהם את יצחק בנו... כאשר צוה אותו אלהים" (שם כא, ד) ויש כאן הדגשה: אותו ולא אותה. אשכחן [מצאנו] שהיתה מצוה זו מיד, בשעה שניתנה לאברהם, לדורות מגלן [מניין לנו] שיש לקיים את המצוה? תנא דבי [שנה החכם בבית מדרשו של] ר' ישמעאל: כל מקום שנאמר "צו" אינו אלא לשון זירוז, וכן כונתו היא שהדבר יעשה מיד, ואף שתהיה מצוה זו נוהגת לדורות וכן במצות מילה נאמר לשון ציווי. ומסבירים: מניין שלשון "צו" היא לשון זירוז — דכתיב [שנאמר] "וצו את יהושע וחזקוהו ואמצוהו" (דברים ג, כח) ולשון "צו" שם אינה ציווי מוגדר אלא לשון כוללת שמוכנה: זירוז וחיווק, מיד ולדורות מניין לנו — דכתיב [שנאמר] "מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם" (במדבר טו, כג) ומכאן למדים שכל מקום שנאמר בו "צו" כונתו מאותו יום והלאה לכל הדורות.

אשכחן מיד, לדורות מגלן? תנא דבי רבי ישמעאל: "כל מקום שנאמר "צו" — אינו אלא זירוז, מיד ולדורות. זירוז — דכתיב "וצו את יהושע וחזקוהו ואמצוהו", מיד ולדורות — דכתיב "מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם".

"לפדותו". "מגלן? דכתיב "כל בכור בנך תפדה". "והיכא דלא פרקיה אבוא — מיחייב איהו למפרקיה, דכתיב "פדה תפדה". ואיהי מגלן דלא מיפקדה — דכתיב "תיפדה" "תפדה", כל שמצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות את אחרים, וכך שאינו מצוה לפדות את עצמו — אינו מצוה לפדות אחרים. ואיהי מגלן דלא מיפרק נפשה — דכתיב — "תפדה" "תיפדה" — כל שאחרים מצוים לפדותו לפדותו — אין מצוה לפדות את עצמו.

דאמר קרא "כל בכור בנך תפדה". בנך הוא קודם וכנו לפדות — רבי יהודה : בנך קודמו, שזה — מצנתו על אביו. וזה — מצנת בנו עליו. אומר רבי

הכל מודין : "לפדותו" את בנו. ושואלים: מגלן [מניין לנו]? ומשיבים: דכתיב [שנאמר] "כל בכור בנך תפדה" (שמות לז, כ). והיכא דלא פרקיה איהו למפרקיה [והיכן שלא פדה אותו אביו מחוייב הוא לפדות אותו את עצמו] דכתיב [שנאמר] "פדה תפדה" (במדבר יח, טו) וכפילות הלשון אותו "תפדה", לומר: כל שמצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות גם לפדות את בנו. ושואלים: האם, מניין לנו שאינה מצוה לפדות את בנו דכתיב [שנאמר] "תיפדה" ואפשר מצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות את אחרים, וכל שאינו מצוה לפדות את עצמו — אינו מצוה לפדות אחרים. ושואלים: האם, מניין לנו שאינה מצוה לפדות את בנו דכתיב [שנאמר] "תיפדה" ואפשר מצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות את אחרים מצוים לפדותו אין מצוה לפדות את עצמו. וכיון שאין מצוה לפדות את הבת, אין גם מצוה לבת לפדות עצמה. ומנין שאין מצוה לפדות את הבת — שאמר קרא [הכתוב] "כל בכור בנך תפדה" (שמות לז, כ) בניך ולא בנותיך. תנו רבנן [שנאמר] "בכור שלא תפדה עצמו. ר' יהודה אומר: בנו קודמו. ומדוע שזה האב מצותו על אביו היתה לפדות אותו, שהמצוה בעיקרה מוטלת על אבי הבן שיפדה אותו, ורק את ה' הכל מודין

הכל מודין : "לפדותו" את בנו. ושואלים: מגלן [מניין לנו]? ומשיבים: דכתיב [שנאמר] "כל בכור בנך תפדה" (שמות לז, כ). והיכא דלא פרקיה איהו למפרקיה [והיכן שלא פדה אותו אביו מחוייב הוא לפדות אותו את עצמו] דכתיב [שנאמר] "פדה תפדה" (במדבר יח, טו) וכפילות הלשון אותו "תפדה", לומר: כל שמצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות גם לפדות את בנו. ושואלים: האם, מניין לנו שאינה מצוה לפדות את בנו דכתיב [שנאמר] "תיפדה" ואפשר מצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות את אחרים מצוים לפדותו אין מצוה לפדות את עצמו. וכיון שאין מצוה לפדות את הבת, אין גם מצוה לבת לפדות עצמה. ומנין שאין מצוה לפדות את הבת — שאמר קרא [הכתוב] "כל בכור בנך תפדה" (שמות לז, כ) בניך ולא בנותיך. תנו רבנן [שנאמר] "בכור שלא תפדה עצמו. ר' יהודה אומר: בנו קודמו. ומדוע שזה האב מצותו על אביו היתה לפדות אותו, שהמצוה בעיקרה מוטלת על אבי הבן שיפדה אותו, ורק את ה' הכל מודין

תוספות

לא אותה — ואם תאמר: למה לי רבא? תיפוק ליה דמצות עשה גרמא הוא — שנימול בשמיני ונשים פטורות! ויש לומר: כיון שהשמיני והלאה אין לה הפסק — גרמא הוא. ואם תאמר: אכתי שיהוה גרמא הוא — דאין לא ביום, כדאיתא בפרק "הערלי" עבא! ויש לומר: דאתיא כמאן חתם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה. מנא לן דלא מיחייבה למיפרק חסר נפשה דכתיב "תפדה" "תיפדה" ניק תאמר: תיפוק ליה משום דכתיב ור בניך תפדה" דמשמע בניך ולא ויש לומר: דסלקא דעתך: בכור אב חייב לפדות ולא נקבה, אבל תפדה עצמה, להכי איצטריך לאי תפדה. תנא רבנן: הוה אב חייב לפדות על אביו. וזה — מצנתו על אביו. אומר רבי הכל מודין : "לפדותו" את בנו. ושואלים: מגלן [מניין לנו]? ומשיבים: דכתיב [שנאמר] "כל בכור בנך תפדה" (שמות לז, כ). והיכא דלא פרקיה איהו למפרקיה [והיכן שלא פדה אותו אביו מחוייב הוא לפדות אותו את עצמו] דכתיב [שנאמר] "פדה תפדה" (במדבר יח, טו) וכפילות הלשון אותו "תפדה", לומר: כל שמצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות גם לפדות את בנו. ושואלים: האם, מניין לנו שאינה מצוה לפדות את בנו דכתיב [שנאמר] "תיפדה" ואפשר מצוה לפדות את עצמו — מצוה לפדות את אחרים מצוים לפדותו אין מצוה לפדות את עצמו. וכיון שאין מצוה לפדות את הבת, אין גם מצוה לבת לפדות עצמה. ומנין שאין מצוה לפדות את הבת — שאמר קרא [הכתוב] "כל בכור בנך תפדה" (שמות לז, כ) בניך ולא בנותיך. תנו רבנן [שנאמר] "בכור שלא תפדה עצמו. ר' יהודה אומר: בנו קודמו. ומדוע שזה האב מצותו על אביו היתה לפדות אותו, שהמצוה בעיקרה מוטלת על אבי הבן שיפדה אותו, ורק את ה' הכל מודין

מ
ה
ש
יא
קח
ראה
יב
כדב
לתיכ
תורה
תרצו
יג
שם
שמות
בשינו
טו
שם
שנאמ
שנאמ
איהו
ובדפי
נפשי
מנין
לפדות
ואנן
למיפר
ליסטו
מקור
היחס
והצור
קיצור